

embernek is tevékeny módon ott kell lennie, nemcsak a szentség felvevőjének és kiszolgáltatójának, de még a pátrónusoknak is. Hogy a szentségek nem lelki automaták, és hogy nincs a keresztény misztériumban „lelki mágia” — ez a tanítás fokozott hangsúlyt kap az új teológiában —, az világos lesz az egyszerű nyelven megírt, áttekinthető könyvecskéből. Papok és hívők egyaránt haszonnal olvashatják, főleg a szerző kiadásában megjelent két kis egészen gyakorlati jellegű, a keresztségről és a betegek kenetéről szóló füzettel együtt.

Szabó Ferenc könyve a „Mai teológusok” c. részleg első kötete. Választása szerencsés. A két nagy francia teológus nemcsak nemzeti alapon került egy kötetbe. Együtt van a helyük a mai teológiában is, mint ahogy mindketten ott voltak a Zsinaton is személyesen, — tanításukkal, előkészítő munkátaikkal pedig még döntőbb módon. Életútjuk felvázolása és tanításuk ismertetése elárulja, hogy a szerző nemcsak alaposan ismeri, hanem igen-igen szereti is a két nagy mai tanút. Mert ez a könyv legfontosabb üzenete: A sokáig félreértett és félreállított (mert korukat megelőző) teológusok éppen azokban az időkben adtak élő és éltető példát. Nem lázadtak, de tovább dolgoztak és vártak, tudva, eljön az ő idejük. Amit VI. Pál még mint Msgr. Montini 1950-ben mondott Jean Guittonnak, igaz lett mindkettőjük életében: „Biztos lehet, hogy P. De Lubac még kiemelkedő nagy szolgálatokat tesz majd. Tudjuk, mit tud, milyen nagy a hatása, mekkora az érdeme” (1950. I. 8). Két nagy teológus: két oszlop a modern teológiában. Isten népe és mások részére is tanításukkal és életükkel tanúskodók.

Békési István

Documenta Artis Paulinorum I. A magyar rendtartomány monostorai A — M. Budapest 1975, 383 o. (MTA Művészettörténeti Kutató Csoportjának Forráskiadványai X.)

A MTA kutatócsoportja ezzel a nagyszabású vállalkozással történelmünk régi adósságát rója le az egyetlen magyar alapítású férfiszervezetre, a pálos rendre. A munka óriásinak ígérkezik. Ez az első kötet a magyar rendtartomány monostorainak felét ismerteti betűrendben, számszerint negyvenet. Az egyes rendházak eredetére, vezetésére, szellemi és gazdasági életére, apostoli és művészeti munkájára vonatkozó okmányokat tartalmazza. Belőlük kibontakozik az egész rend magyarországi története.

A mű összeállításán egész gárda dolgozik. A kéziratos okmányokat ill. azok regesztáit Gyéressy Béla gyűjtötte össze hangyaszorgalommal. Ővé az érdem orosz-lánrészre. Az anyagot egy szakcsoport rendezte sajtó alá: ifj. Entz Géza, Henszlmann Lilla, Bárány Ilona és a szerkesztő Tóth Melinda. Hervay Ferenc írta az általános bevezetést és az egyes fejezetek előszavát.

A dokumentumok legnagyobb részét az Országos Levéltár őrzi. A középkori okmányokat a török benyomulása idején a rend harmadik központja, a pozsonyi máriavölgyi monostor mentette át. A 68 rendház eredeti oklevelei ill. regesztái, pápáktól, királyoktól (Mátyásnak kedves rendje volt), egyházfőktől kapott kiváltságok, Gyöngyösi Gergely költői ihletessel és klasszikus latinsággal megírt rendtörténete (A Remete Szent Pál szerzeteseinek életrajza), P. Gindl Gáspár 900 lapnyi irattári gyűjteménye 1750 körül, valamint az egyes rendházak krónikái (a sajlóádi monostor évkönyvei 1712 — 1784-ig négy vaskos kötetet tesznek ki) alkotják a gyűjtemény főbb forrásait.

Az egyes kolostorok különböző terjedelemben szerepelnek a kötetben: a máriavölgyi 86, a sajlóádi 60 oldalt tölt meg. A rend- és szellemtörténet mellett igen értékesek a gazdasági és művészeti adatokat tartalmazó építkezési és ellátási kiadások, a házi leltárak, főleg a felosztatáskor készített részletes leltárak. Egyszóval egy darab magyar történelem fekszik előttünk a pálos rend félezerdes történetével. 1250-es alapításától II. József által 1786-ban történt eltörléséig. Pázmány Péter Kalauzában egyenesen a magyar élet hőmérőjének nevezte a pálos rendet. „Ha ki Ma-

gyarország sorsos állapotját látni kívánja, tekintse első Remete Szent Pál szeretét. Es ha azt virágjában tündökölni látja, tudja meg, hogy az országnak is jól legyen dolga, mert jó rendben a szénája."

Az aktákból néhány szép arckép bontakozik ki. Elsősorban a két generális perjel, a rendalapító Boldog Üzséb és az újjászervező Boldog Gergely jelleme, a szentírásfordító és a szentek életét magyarul megíró Boldog Báthory László, a rendtörténész, Gyöngyösi Gergely és Gindl János egyénisége. Ezeket és a többi élesebb fénybe állíthatná Gyéressy Béla, aki a Vigilia 1970-es évfolyamában értékes ízelítőt nyújtott ebből „Pálos írók a középkorban” c. cikkében.

Hervay Ferenc a bevezetésben azt állítja, hogy a pálos rend „életstílusában, liturgiájában, szervezetében és tevékenységében, így művészeti alkotásaiban is az akkori magyarság igényei, szellemisége föltehetően jobban tükröződtek, mint más rendek életében” (V. o.). Izgató feladat lenne ezt a véleményt konkrét adatokkal is alátámasztani. Egy kutató főleg azt dolgozhatná ki, hogy a rend tagjai, akik alapításuk szellemében elsősorban a kontemplációnak éltek, mennyire cáfolták meg a magyar történelemben helytelenül kialakult felfogást, hogy a magyar jellem nem alkalmas a mélyebb (misztikus) lelkiiségre.

Gratulálunk a meginduláshoz, és feszülten várjuk a következő köteteket.

Öry M.

Hitünk és életünk. Szent István Társulat, Budapest 1975, 256 o.

Már első belelapozásra jó benyomást kelt a Római Katolikus Püspöki Kar Hittan-könyvbizottságának V. kötete. Azoknak a fiataloknak készült, akik kritikussal szemmel kezdik fürkészni a világot. A pluralista társadalom mindenfelé felveti a mai embernek a kérdést a vallás értelméről és a kereszténység szerepéről. Nem igen akad hely, ahol ezeket kisebb vagy nagyobb csoportok meg ne kérdőjelezzék. Az idősebb generációban ez sokszor kínos élményt válthat ki. De a fiatalok ilyen körülmények között nőnek fel, itt kell őket a hitoktatásnak segítenie. A hitet úgy kell bemutatni, szóban és tettben, hogy ne csak választ adjon a pillanatnyi kérdésekre, nehézségekre, hanem fejlődésre is képesítsen a mindig megújuló körülmények között. Így érthető, hogy a kötet anyagának összeállításánál és módszer kidolgozásánál két kérdés alkotta a vezérvonalat: „Miért élek” és „Hogyan éljek”?

Az első rész 28 pontban, öt fejezetre osztva a hívő ember állásfoglalásáig vezet el. Az élet célját elemzi: mit válaszol erre a vallás és azok, akik nem hisznek Istenben. Két útjelzőt mutat be Isten felé: a világban megnyilvánuló rendet és pusztán földi nívón ki nem elégíthető boldogságvágyunkat. Hangsúlyozza, hogy Isten nem lehet a mi kategóriáinkba bezárni. „Különben nem Isten volna, hanem csak közönséges dolog” (23). „A természettudomány sohasem tud magyarázatot adni az önzetlen szeretet okára” (26). Hogy pedig Jézus Krisztust, mint az Atya kinyilatkoztatását könnyebben megértsük, az Írásokon keresztül vezet el hozzá, kezdve a választott népnél. Krisztus jellemzése (61-62) igazán megkapó: közvetlen, erőteljes, hitből fakadó, hitet ébresztő arcú! A fundamentális teológia alapkérdésén felül a könyv a dogmatika fontosabb pontjait is tárgyalja: Szentháromság, Szentlélek, Egyház, kegyelem stb. A szépen kidolgozott demonstratio religiosa és christiana mellett a „catholica” kicsit elsikkad. Magában az Egyház meghatározásában is (148). Nem a hitvátk felélesztésére gondolunk, hanem a katolikus Egyház pozitív gazdagságára, hogy elkerüljük az indifferentizmus veszélyét, amely egyik félnek sem használ. A hit kifejtése, megalapozása (111) kicsit vékonyra sikerült. Nem használták ki eléggé az I. és II. Vatikáni Zsinat kincsesházát. Főleg a hit kegyelmi volta nem domborodik ki eléggé. Bizonyos hiányt éreztünk a csoda leírásánál is.

A keresztény életmódról a második rész tárgyal (30 pont, 6 fejezet). Három támpont körül csoportosíthatók a gondolatok: Egyház, szentségek és erkölcsi élet, végül pedig a „végső események”. Érdekes, hogy a keresztség és a bérmálás szentségét